

Litteratur

Leif Berglind & Catharina Ramfors: Unga rånare i Stockholm 1969.
Kriminalvetenskapliga institutet vid Stockholms Universitet.
Avdelningen för kriminalvetenskap och kriminalpolitik. Nr.
29. 1970. 56 s.

Leif Berglind och Catharina Ramfors vid Kriminalvetenskapliga institutet i Stockholm har undersökt *Unga rånare i Stockholm 1969*. Man har velat få fram en så total bild som möjligt av de orsaker och förhållanden som ledde fram till det allmänt betraktade grova brottet rån. Vad har utbildningen, den sociala bakgrunden, begåvning, arbetsförhållanden etc. spelat för roll?

Totalt var 883 personer misstänkta för rån i Stockholm 1969. Av dessa övertygades och dömdes 60 st, varav en flicka. I övriga fall har antingen gärningen rubricerats annorlunda (stöld, misshandel) eller brott har inte kunnat påvisats. Av de dömda var 35 st under 25 år.

Övervägande delen härrör från socialgrupp 3 (över 80 procent). 38 procent har alkoholmissbrukande fäder och 13 procent missbrukande mödrar. Våld och handgripligheter i samband med spritmissbruk var inte ovanligt.

Psykisk ohälsa har konstaterats hos 10 procent av fäderna och drygt 6 procent var kriminella. Motsvarande siffror för mödrarna är 16 resp. 5 procent. Mer än 43 procent av rånarna är skilsmässobarn och 10 procent födda utom äktenskapet. Nästan 37 procent hade kriminella syskon, ibland åtföljt av sprit- och narkotikamissbruk.

Gustav Jonsson och Anna-Lisa Kälvesten har i sin undersökning „222 Stockholmspojkar“ lagt fram hypotesen att det fortfarande finns å ena sidan välsituerade familjer som planerar rationellt och å andra sidan ett skilt underprivilegierade som planlöst sätter många barn till världen. Berglind-Ramfors anser att de unga rånarnas hemförhållanden stöder den hypotesen. Mer än hälften hade tre syskon eller mer. Många växte upp under miserabla, trångbodda bostadsförhållanden. Tält, uthuslänga och bryggstuga nämns som extremfall på uppväxtmiljö. En moder bodde med sin son „inneboende än här än där, ofta hos olika karlar, ibland i källare“. Uppväxtmiljön har i stor utsträckning varit otrygg och instabil. 55 procent har saknat kontakt med far eller mor under uppväxttiden. Nästan 72 procent har bytt uppväxtmiljö 1—6 gånger eller fler.

Bristen på trygghet i uppväxtsituationen är en av de främsta orsakerna till barnens anpassningssvårigheter. Resultatet har blivit grava kontaktsvårigheter, misstänksamma och känslomässigt isolerade individer. I mer än hälften av materialet har påvisats psykiska störningar.

Drygt 26 procent har betecknats under normalbegåvade. Ingen har mer utbildning än grundskola. 65 procent hade svåra eller mycket svåra anpassningssvårigheter i skolan. 30 procent fullföljde inte grund-

skolan och „en uppseendeväckande stor del“ fick inte undervisning i normalklass.

Frapperande är hur dålig anställningsstabilitet som de undersökta rånarna har. De flesta har flyttat från den ena arbetsplatsen till den andra. Ofta har anställningen inte varat mer än i några veckor. De har haft svårt att passa tider, visat sig slöa och ointresserade och ibland helt uteblivit. Arbetsoviljan är påtaglig.

Oförmågan att upprätthålla ett regelrätt arbete och asocialiteten anses stamma ur samma orsaker. Individer med avvikande psykiska egenskaper, t. ex. uttalad aggressivitet, klen begåvning etc har egenskaper som medverkar till såväl kriminalitet som en handikappad situation i arbetslivet. Ofta är också kriminaliteten en direkt följd av arbetslösheten. En ekonomisk nödsituation har drivit rånaren till brottet. Tidigare kriminalitet har också försvärat anpassningen till ett normalt arbetsliv.

60 procent har förövat brottet under inverkan av sprit eller narkotika. En siffra som säkerligen är långt större, enär man saknar uppgift om de övriga 40 procenten.

Sammanfattningsvis kan man alltså rada upp de faktorer som präglat dessa rånare:

- 1) En undermålig, otrygg, trångbodd och alkoholiserad hemmiljö, som ofta är kriminell.
- 2) Låg begåvningsnivå och en sen mognad, tillsammans med någon form av psykiskt handikapp (uttryckt i sängvätning, stammning, nagelbitning etc) har gjort det svårt att hävda sig i skolan. Självhävdelser har tagit sig uttryck i ständiga slagsmål.
- 3) Oförmågan att underordna sig skolans normer återkommer på arbetsplatsen. Då de saknar egentlig yrkesutbildning har de tagit okvalificerade arbeten, utan någon som helst målinriktning. Läkarintygen bedömer dem såsom intresselösa, flacka och passiva.
- 4) Missbruk av sprit och narkotika som börjat mycket tidigt i skolåldern.

Många av rånarna hade begått en lång serie brott innan rånet begicks. Av detta sluter författarna „att prognosen för dessa unga brottslingar inte kan bedömas vara särskilt god“. *Gunnel Hedberg.*

F. E. Emery: Freedom and Justice within Walls. The Bristol Prison Experiment. Tavistock Publications. London, New York, Sydney, Toronto, Wellington 1970. 119 sider + xvi.

Det er ikke almindeligt — skønt nærliggende — at praktisk kyndige og teoretisk kyndige inden for det strafferetlige sanktionssystem bistår hinanden ved planlægningen og gennemførelsen af ændringer og reformer inden for deres fælles arbejdsområde.

Allerede derfor er den foreliggende bog af interesse. Den beskæf-

tiger sig nemlig med et eksperiment, udført i the Bristol Local Prison i perioden 1958—1960, hvor der blev givet de indsatte i fængslet større muligheder for at være i fællesskab med hinanden i fritiden, og hvor der blev gjort forsøg på at måle virkningen af denne forandring på den sociale atmosfære i fængslet.

Undersøgelsen blev foretaget af the Tavistock Institute of Human Relations efter opfordring fra fængselsmyndighederne, og undersøgelsen blev forestået af dr. F. E. Emery, der netop i 1958 blev udnævnt til Senior Social Scientist ved instituttet, hvor han senere blev chef for The Human Resources Center.

Undersøgelsens ydre rammer — fængslet, hvori eksperimentet foregik — har en størrelse, der gør det muligt at rumme ca. 360 indsatte, og det hører dermed til „the medium-sized local prisons“, en kategori, der gennemsnitligt ialt rummer ca. 2.600 indsatte, svarende til mellem 15 og 20 % af hele den engelske fængselsbefolkning.

Det overrasker ingen idag, at man kom til meget positive resultater af eksperimentet, blandt andet gående ud på, at det generelle spændingsniveau mellem indsatte og det uniformerede personale dalede væsentligt, at forholdet mellem disse to persongrupper tenderede mod at blive mere stabilt end før eksperimentets gennemførelse og at der ikke kunne spores nogen tendens til, at de indsatte brugte den større frihed til at misbruge anstaltens regler og de medindsatte.

Der synes heller ikke at kunne knytte sig større interesse til materialets behandling. Selv om der i en vis udstrækning er taget hensyn til senere fremkommet litteratur om fængslet som socialt system, bærer rapporten præg af at hvile på et mere end 10 år gammelt grundlag.

Derimod indeholder forhåndsvurderingerne af eksperimentets forløb en lang række skarpe iagttagelser, der endnu kan være af betydelig interesse, især for fængselschefer.

Det nævnes således, at henimod to trediedele af personalet på forhånd var negativt stemt overfor tanken om at indføre et mere liberalt system for de indsattes ret til at have kontakt med hinanden. — Selv om man dannede arbejdsgrupper, bestående af dele af personalet i Bristol-fængslet, og selv om man lod disse grupper foretage rejse til Norwich, hvor man tidligere havde indført udvidet fællesskab for de indsatte — og med positivt resultat —, var dette dog ikke tilstrækkeligt til at ændre hovedindtrykket hos Bristol-personalet.

Man får den tanke, at det nok ikke er tilstrækkeligt pludseligt at medinddrage personalet i en beslutningsproces, uden at der ligger en vis tradition for den slags arbejde forud for det aktuelle, betydningsfulde skridt. Det synes som om medbestemmelse i sig selv ikke er i stand til at skabe en positiv forhåndsindstilling til nydannelser, men at der også skal være baggrund for en medforståelse, som vel kun kan skabes gennem almindelig integration af personalet i beslutningsprocessen og ikke blot i en enkelt sag eller et enkelt — særlig betydningsfuldt — anliggende.

En højere grad af integration og den deraf flydende betydeligere indsigt synes også at kunne have en heldig indflydelse på forholdet mellem personalet og de indsatte, som forfatteren finder spændt blandt andet på grund af visse meget betydelige ligheder i den sociale og kulturelle baggrund for de to kategorier.

Bogen indeholder mange stadig aktuelle almene betragtninger, som det er værd at stifte bekendtskab med, men som kriminologisk forskningsrapport synes den ikke at kunne påkalde sig den største opmærksomhed.

Ole Ingstrup.

Tony Parker: The Frying Pan, A Prison and its Prisoners. Med forord af E. G. V. Pickering. Hutchinson, London, 1970. 222 sider. 45 sh.

Forfatterens første bog „The Courage of His Convictions“ (se NTFK 1963 p. 282) er i 1962, da den kom, blevet oversat til dansk under titlen Tony Parker og Robert Allerton: „Forbryderens frihed“, Fremads Fokusbøger. Siden har han udgivet en række bøger om påfaldende mennesker, især kriminelle.

I denne bog har han taget sig for at skildre mennesker, han har mødt under nogle måneders tilværelse som observatør i H. M. Prison Grendon, der som det første „psykiatriske fængsel“ i England åbnedes i september 1962. Man forsøger inden for dette fængsels rammer at udnytte psykiatriske psykologiske behandlingsmetoder overfor de fanger, der findes egnede hertil. Der udvælges altså „egnede“ kriminelle, og hvis det viser sig, at de alligevel ikke er „egnede“, fjernes de igen, ganske stille. Det fremgår af bogen, at det går så stille, at der tales om et spørgelsestog, hvormed de forsvinder.

Bogen gengiver en lang række samtaler med indsatte, som det lykkes forf. at få til at skildre deres egen udviklings historie. Nogle af de indsatte har han i sidste kapitel indviklet i samtaler om deres tanker om fremtiden. Det er særlig spændende at sammenholde deres svar på hans spørgsmål, om de, hvis de skulle begå ny kriminalitet, kan udtale sig om, hvilken dom de så selv ville mene, de burde have. Det er lidt besværligt at finde tilbage til hvert enkelt tilfælde, selvom de står nogenlunde i rækkefølge. Ulejligheden betaler sig dog.

Skildringen er levende, og man får et godt indtryk af den store forskel og de store lighedspunkter, der er mellem danske og engelske kroniske og svært kriminelle, der ikke mindst er betinget af de væsentligt længere straffetider, der bruges i England, og den væsentligt strammere disciplin. Tilfældene er overordentlig levende beskrevet. Man kan ligefrem se manden og høre ham fortælle. Det ville unægtelig have været endnu mere spændende, om der havde været kontroloplysninger, så man kunne have set, hvordan de samme tilfælde tager sig ud set fra akterne, men det er fuldt forståeligt, at åbenheden har kostet denne pris. Til gengæld får man også fornøjelige skildringer af personaletyper på godt og ondt. — Bogen er absolut læseværdig.

G. K. Stürup.